

İNCELEME

HURAFELERİN TEVHİT İNANCINA ZARARLARI

Yasemin Gündoğdu*

Toplumda yaşayan halk inanışları çok çeşitlidir. Bunlardan bazıları İslam inancına zarar verebilir niteliktedir. Dışarıdan masum gözükse fakat sağlıklı ve sahih dini bilgiyle çatışan; tevhit inancını zedeleme riski taşıyan alternatif inanış ve uygulamalara karşı dikkatli olmak gerekmektedir. Özellikle ilahiyat fakültesi öğrencilerinin bu konuda daha hassas olması gerektiği beklenmektedir.

Günümüzde bilhassa sosyal medya aracılığıyla yaygınlaşan “evrene mesaj gönderme”, “ruhsal arınma”, “travma temizleme” gibi söylemler; hakiki güç ve yaratma vasfını Allah’tan başka varlıklara isnat etme tehlikesi barındırmaktadır. Geleneksel halk inanışlarıyla birleştiğinde bu durum, kanıksama ve hassasiyet kaybını artırmaktadır.

Ailevi geçmişimizin kaderimizi belirlediği anlamına gelen **aile dizimi**; yaşam, etki tepki süreçlerinin kontrolü altındadır ve bu kaçınılmazdır anlamına gelen **karma**, tüm zihinsel ve psikosomatik rahatsızlıkların ve kişiyi kısıtlayan fizyolojik veya psikolojik engellerin tamamının hatalı ruh-beden ilişkisinden kaynaklı olduğu ve bunun zihnin derinliklerine inmek suretiyle çözülebileceğini savunan **dianetik** gibi uygulamalara karşı dikkatli olmak gerekir.

Bunlar para veya prestij elde etmeye yönelik aldatmacalar olabileceği gibi çeşitli dini inançlardan devşirilerek kişisel gelişim ve alternatif sağaltım teknikleri olarak servis edilmiş olabilir. Bu gibi uygulamalarda da Allah iradesinin yerine ikame edilen alternatif varlıklara karşı dikkatli olmak gerekir. Kişinin, bireysel gelişimi için iyi olduğunu düşündüğü bir uygulama onun dini inancını giderek zayıflatan ruhani bir hastalık olabilir. Masum bedensel rahatlama ve egzersiz uygulaması olarak tanıtılan yoga bu kapsamda görülebilir. Yoga bir halk inanışı sayılmasa bile uzak doğuya ait bir dini öğretinin bedensel ritüellerinden geliştirildiği açıktır. Sahih İslam inancının korunması açısından dinsel bir inanca veya tanrısal bir güce yönelik mesajlarına karşı dikkatli olunması gerektiği açıktır.

Doğal taşlarla ilgili inanışlar, enerjiyle ilgili inanışlar, kutsal görülen veya enerji verdiği düşünülen renklerle ilgili inanışlar, uğurlu sayılarla ilgili inanışlar, kutsal görülen nesneler ve

* Kırklareli Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Mezunu

şansla ilgili inanışlar, kutsal görülen yerlerle ilgili inanışlar, kurşun dökmeye ilgili inanışlar, uğurlama esnasında su dökme inanışı, ateşle ilgili inanışlar, kurbanla ilgili inanışların tamamı inançlı bir insanın dikkatli olmasını gerektiren riskler içerir. Hoşlandığı bir taşı yanında taşımak, iyi hissettiği yerleri ziyaret etmek, bazı eşyaların insanları iyi hissettirdiğini düşünmek, ateşe karşı mesafeli ve dikkatli olmak, yolculuğa gidenin selametle dönmesini beklemek gibi eylemler inanca taalluk etmediği sürece masum davranışlar olabilirler. Ancak bir taş, nesneye, renge, kıyafete, sayıya, koruyucu bir güç isnadında bulunmak, bunların kişinin kaderini değiştireceğine inanmak, kurşun dökmenin kişiyi koruyacağına inanmak, Allah'tan başkası adına (örneğin bir nehre) kurban kesmek, ateşin bizzat kendisinde bir irade bulunduğunu düşünmek, yolcunun selametle dönmesi için arkasında dökülen suya güvenmek sahih imanı riske atan inanış ve davranışlardır. Bu tip inanışların sahih iman açısından ciddi riskler içermesinin nedeni kişiyi bilerek veya bilmeyerek dini inancın kıyısına getirmesi hatta onun dışına çıkarma yani küfre düşürme ihtimalidir. *Dinini Allah'a has kılarak ihlâsla ona kulluk etmekle yükümlü olan inanmış kimselerin*¹ buna karşı dikkatli olması “*ben Allah'a inaniyorum zaten*” diyerek kendini bu inanışlara kaptırması uçurumun kenarında dikkatsizce koşmak mecazıyla anlatılabilir.

Uçurumun kenarındaki kişinin durumu Kur'an'da şöyle anlatılmaktadır: “Binâsını takva (Allah'a karşı gelmekten sakınmak) ve onun rızasını kazanmak temeli üzerine kuran kimse mi daha hayırlıdır, yoksa binasını çökmeye yüz tutmuş bir yarın kenarına kurup, onunla birlikte kendisi de cehennem ateşine yuvarlanan kimse mi? Allah zalimler topluluğunu doğru yola erdirmez.”²

İslam'ın tevhit ilkesine dayanan inanç sistemine zarar veren türden olanlar başta olmak üzere dinde olmayan inanışlara genellikle hurafe denir. Hurafelerin dine verdiği zararlar, genelde teolojik ilkelere ve dini ilimlerin ortaya koyduğu ölçütlere dayanılarak açıklanabilecek niteliktedir. Bu tarz inançlar, kişilerin din anlayışını biçimlendirirken genelde gerçek bilgi yerine gelenek, söylenti ve alışkanlıklara dayalı kabulleri esas almaktadır. Dini yönden baktığımızda bu inanışlar İslam'a göre değerlendirilmiş ve farklı kategorilere ayrılmıştır. Bu çerçevede bahsi geçen inanışlar, İslam'ın temeli ile çatışmayan, İslami temel ile uzlaşan ve İslami esaslara açıkça aykırı düşen şeklinde gruplandırılmaktadır. Ancak dini temellerle aykırı düşen inanışlar İslam için ciddi sorunlar oluşturmaktadır.

¹ ez-Zümer 39/11

² et-Tevbe 9/109

İslam inanç esaslarını aklî ve naklî delillerle temellendirmeyi amaçlayan kelim ilmi çerçevesinde bu tarz inançların en çok zararı, itikada zarar vermesidir. Bireyin inancına giren tüm yanlış veya değiştirilmiş bilgiler kişileri sahih din düşüncesinden uzaklaştırır niteliktedir. Bu tür sapmalar bireysel düzeyde kalmayıp zaman geçtikçe toplumsal din algısının da tahrip edilmesine neden olmaktadır.

Toplum içinde sıkça rastlanan çaput bağlama, nazar boncuğuna metafizik güç atfetme, hayvanları uğurlu veya uğursuz olarak kabul etme gibi inanışlar kelim ilmi açısından hurafe olarak kabul edilmektedir . Bu inanışlar, Allah tasavvurunu zedelendiği gibi peygamberlik ve kader anlayışını da yanlış zemine oturtmaktadır. İlahi güç yerine sembollerin, nesnelerin veya işaretlerin konulması, dinin özü olan tevhit inanışına gölge düşürmektedir.

Tevhit inancına göre, Allah'ın kudreti mutlak ve yaratılmış hiç bir varlığa güç atfetmek doğru değildir. Buna rağmen hurafeler, Allah'ın kudretini sınırlı telakki edilmesine yol açan, yaratılmışlara bağımsız yetki ve etki tanıyan veya sebeplerin ötesinde metafizik güçler yükleyen kabulleri beslemektedir. Bu da Kur'an ve sünnetin çizdiği eksenden sapma anlamına gelmektedir. Böyle bir sapma da İslam dünyasında ciddi bozulmalara neden olmaktadır.

Batıl inanışların en tehlikeli boyutu, Allah dışında başka varlıklara güç kuvvet verildiği için şirk veya gizli şirk tehlikesi oluşturmalarıdır. Bir muskanın, nazar boncuğunun veya tılsımın kişiyi koruduğuna inanmak dini açıdan çok tehlikeli bir durumdur. Bu bireyin Allah'a olan güvenini zayıflatıp tevekkül anlayışını nesnelere yönlendirmektedir. Böylelikle inanç, Allah merkezli olmaktan çıkıp semboller ve araçlar etrafında şekillenmektedir.

Şirk gibi ağır olmasa da sahih inanca zarar veren bir diğer unsur da bid'at olarak isimlendirilen sonradan meydana gelen uygulamalardır. Bu inanış ve pratiklerin büyük kısmı, sünnet de ve İslam dininde karşılığı olmayan zamanla gelenek ve kültürle iç içe geçerek dini görünüm kazanmaya çalışan uygulamalardır. Kırk uçurma veya ölünün kırkinci gününde okutulan mevlidin ölünün kabir azabını gidereceğini dair inanış bu duruma örnek diyebiliriz.

Kur'an okuma, sadaka gibi ibadetlerin belirli sonuçlar elde etmek amacı ile yapılması da önemli bir sorundur. Sırf kısmet açılması veya bir işin istenilen şekilde sonuçlanması için yapılan ibadetler kulluk bilincini zedelemektedir. Bu durum da ibadetlerde anlam kaybına ve pratiklerin şekilci bir yapıya bürünmesine neden olmaktadır.

Hiz. Peygamber, bid'at olarak isimlendirilen inanışlara karşı ümmetini açık şekilde uyarılmış ve "Kim dinimizde olmayan bir şeyi ortaya çıkarırsa, o kabul edilmez." buyurmuştur. Hadis kaynaklarında yer alan bu uyarılara rağmen tarihsel süreçte hurafelerin toplumda kabul

gördüğü anlaşılmaktadır. Bu inanışlar, Allah'tan başkasından medet umma anlayışını besleyerek tevhit inancını gölgede bırakmış ve dinin zamanla tahrip edilmesine zemin hazırlamıştır.

Sahih bir rivayette Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: “Eğer Allah insanlardan yağmuru yedi yıl esirgese, sonra da (rahmetiyle) gönderseydi, şüphesiz onlardan bir grup (bunu Allah’tan bilmeyerek) nankörlük/küfür eder ve şöyle derlerdi: 'Bize Mecdah yıldızı sayesinde yağmur yağdırıldı.’”³

Bir başka rivayette ise Allah’ın şöyle buyurduğu nakledilmiştir: “Ben kullarıma hiçbir nimet vermedim ki, onlardan bir grup o nimet sebebiyle (Beni inkâr edip) kâfir olmasınlar. (Nimet geldiğinde) şöyle derler: Yıldız (yüzünden), yıldız sayesinde!”⁴

Yıldız hadisinin detayı Buhari’de de geçmektedir. Nakledildiğine göre Hz. Peygamber, Hudeybiye’de gece yağın yağmurun ardından sabah namazını kıldırdı. Namazı bitirince (selam verip) cemaate döndü ve şöyle dedi: Allah buyurdu ki, “kullarımdan bir kısmı bu sabah bana iman etmiş, bir kısmı da beni inkâr etmiş (kâfir) olarak uyandı. Her kim, ‘Allah’ın fazlı ve rahmetiyle bize yağmur yağdırıldı’ dediyse; işte o bana iman etmiş, yıldızı(n tesirini) inkâr etmiştir. Ama her kim, ‘Falan ve filan yıldızın doğuşu/batışı (nev') sebebiyle bize yağmur yağdı’ dediyse; işte o beni inkâr etmiş, yıldıza iman etmiştir.”⁵

“Mecdah yıldızı sayesinde yağmur yağdırıldı” demek **“evren bize iyilik gönderdi”** inancıyla oldukça benzerdir. Günümüzde “evrene gönderdiğimiz mesajlar bize geri döner, evren bize iyilik de verebilir kötülük de verebilir. Önemli olan evrene gönderdiğimiz mesaj” şeklinde giderek yaygınlaşan bir inanış vardır. Bu inanışta az önce tespit edilen iki inanç hatası türü belirgin şekilde görülmektedir. Kişinin niyetiyle de bağlantılı olarak hem Allah’ın yarattığı bir olay evrene verilerek Allah’tan başka yaratıcı tanıma şirkine düşülmüş olmakta hem de Allah’tan başka bir varlığa (evrene) hakiki irade ve yaratıcılık isnat edilmektedir.

Benzer bir durum dikkat edilmediği takdirde uğurlu-uğursuz görülen varlıklar için de geçerlidir. Uğurlu nesneye hakiki bir irade ve yaratıcılık isnat etmeye götüren inanış kişiyi sahih İslam itikadının dışına taşır.

İster halk inanışı densin ister hurafe veya bid’at olsun bu tür inanış ve uygulamalar kişilere bazı faydalar sağlayabilir. Örneğin hayatın akışını rutinleştirerek her şeyin yolunda gittiği hissi oluşturabilir, belirsizliği gidererek psikolojik rahatlama sağlayabilir, kaotik durumlarda

³ Ahmed b. Hanbel, XVII, 95 (no: 11042)

⁴ Ahmed b. Hanbel, XIV, 353 (no: 8739)

⁵ Buhari, “İstiskâ”, 27 (no: 991)

düzen yanılması oluşturabilir, anlam arayışına nispeten cevap verebilir, sorumluluğu yansıttığı için vicdan rahatlığı oluşturabilir hatta izafî bir topluluğa ait olma hissi oluşturup bireye güven duygusu verebilir. Tüm bunların, o anlık bireye iyi geldiği için, meşru görülüp onaylanması, postmodernist bir “**anı yaşa**” prensibine uygun olsa da uzun vadede; gerçekten uzaklaşma, mantıksal tutarsızlık, psikolojik hatta psikosomatik bozuklukları beraberinde getirebilir. Kişinin karşısındaki gerçeği bulanık görmesine, hatalı kararlar vermesine, gereksiz yere umutsuzluğa kapılıp “**her şeyi boşver**”meyi dini öğretilerden biri olan bireysel çaba ve tevekkül inancına tercih etmesine sebep olabilir. Sosyal ilişkileri zedeleyebilir, fiili olarak bozma noktasına gelme durumunda ise artık patolojik (hastalıklı) bir soruna dönüşmüş ve profesyonel destek almayı gerektirecek boyutlara ulaşmış demektir.

Kaynakça

Ağçoban, Sıddık ve Gündoğdu, Yasemin, Hurafeler: Sebepleri, Sonuçları, Önlemenin Yolları, Ankara: İlahiyat Yayınları, 2025. **Erişim linki:** <https://www.ilahiyatyayin.com/wp-content/uploads/2026/01/1768.-SIDDIK-AGCOBAN-ekitap-kapak-ve-metin.pdf?>